

TILLIDEN MELLEM DANSKERE OG INDVANDRERE – DEN ER STØRRE END VI TROR

Tillid mellem mennesker opfattes normalt som et samfundsmæssigt gode. Den gensidige tillid er høj i Danmark, men ofte ses dette som truet af indvandringen. På denne baggrund har Danmarks Statistik i oktober til december 2007 lavet en undersøgelse for CEPOS, hvor etniske danskere og indvandrere/efterkommere med oprindelse i muslimske lande spørges, hvor stor tillid de har til hinanden. Konklusionen er, at hele 90 pct. af de etniske danskere har tillid til danskere i almindelighed, mens tilliden er væsentligt lavere til muslimer i Danmark (55 pct.). De adspurgte indvandrere og efterkommere fra muslimske lande har generelt lavere tillid, men der er ikke stor forskel mellem deres tillid til danskere i almindelighed og deres tillid til muslimer. En meget interessant pointe er, at den indbyrdes tillid mellem etniske danskere og indvandrere faktisk er meget højere, end grupperne tror. Indvandrerne har betydeligt højere tillid til danskere, end de tror, og etniske danskere har større tillid til de muslimske indvandrere, end de tror.

Introduktion

Tillid mellem mennesker opfattes ofte som et vigtigt gode. En række undersøgelser viser, at samfund, hvor der er en høj grad af tillid, også er nogle af de mere velfungerende samfund. Blandt andet har den generelle tillid til andre borgere en positiv effekt på borgernes lykke og tilfredshed med livet. En af årsagerne til, at tillid har en positiv betydning, er, at den mindsker de ressourcer, individerne bruger på at interagere. I forretningssammenhænge betyder dette blandt andet, at man ikke skal bruge så mange ressourcer på foranstaltninger, der sikrer, at andre overholder aftaler. I andre af livets forhold har tilliden samme effekt, idet man i mindre grad behøver at bruge ressourcer på at undgå overgreb fra andre.

Et af de afgørende spørgsmål er derfor, hvordan tillid opstår. Kan den skabes eller ødelægges? En af forklaringerne på tillid har været, at det er noget, vi i højere grad har til mennesker, der ligner os selv og har samme normer og værdier som os selv. Et andet aspekt kan være, at forskellige kulturer eller samfundssystemer er fremmede for tilliden. Man kan yderligere sige, at tilliden hænger sammen med, om vi rent faktisk risikerer at blive snydt. Man kan ikke forestille sig en høj grad af tillid i en kultur, hvor man snyder hinanden, og tilliden hyppigt misbruges. Endvidere er tillid interessant i en dansk kontekst, fordi internationale undersøgelser viser, at Danmark ligger helt i top, når man sammenligner den generelle tillid på tværs af lande.

Indvandringens betydning for tillid eller, som det også ofte formuleres, sammenhængskraft diskuteres ofte. Dette hænger ikke mindst sammen med det faktum, at tillid, som skrevet, er noget de fleste mennesker i højere grad har til egen etniske eller religiøse gruppe. En større grad af heterogenitet i en befolkning kan derfor ses som en trussel mod den høje generelle tillid. I et relativt nyligt offentliggjort studie af den kendte amerikanske sociolog Robert Putnam¹ undersøges tilliden mellem individer i forskellige amerikanske nabolag. Undersøgelsen konkluderer, at kontrolleret for andre faktorer, der kunne påvirke graden af tillid (indkomst, gennemstrømning af folk bosat i området mv.), betyder øget grad af etnisk heterogenitet en mindre grad af tillid.

Som et supplement til forklaringer, der bygger på homogenitetens betydning for tilliden, kan man også forestille sig, at en høj grad af tillid mellem individer i et samfund er noget kulturelt betinget. Forstået således at man i visse kulturer ganske enkelt er mere tillidsfulde. Er dette

---

¹ Roberts D. Putnam, 2007, "Diversity and Community in the Twenty-first Century", Scandinavian Political Studies Vol. 30

tilfældet kan indvandring fra andre kulturer, der i mindre grad understøtter tillid, også medvirke til, at tilliden i samfundet som et hele mindskes. Man kan således argumentere for, at tilstedeværelsen af en specifik etnisk eller kulturel gruppe kan mindske den generelle tillid.

Resultaterne

Danmarks Statistik gennemførte i oktober-november 2007 en undersøgelse blandt 1.082 etniske danskere samt 1.215 indvandrere og 488 efterkommere fra overvejende muslimske lande. I denne undersøgelse blev der blandt andet stillet en række spørgsmål om tillid. Resultaterne fremgår af tabellen nedenfor. For alle spørgsmålene var der fem svarkategorier gående fra "Stor tillid" til "Stor mistillid". Af overskuelighedshensyn vises i tabellen nedenfor andelen, som angiver at have "Stor tillid" henholdsvis "Lille tillid". Nedenfor vil personer i en af disse to svarkategorier blive beskrevet som "havende tillid"².

Tabel 1: Andel af herkomst gruppe, der angiver at have stor tillid eller nogen tillid

	Danskere	Indvandrere	Efterkommere
Hvor stor tillid har du til beboerne i dit nabolag?	90%	75%	72%
Hvor stor tillid har du til danskere i almindelighed?	90%	76%	78%
Hvor stor tillid har du til muslimer i Danmark?	55%	65%	76%
Hvor stor tillid tror du danskere har til muslimer i Danmark?	18%	26%	27%
Hvor stor tillid tror du muslimer i Danmark har til danskere?	21%	34%	28%

Ud fra denne simple tabel kan der drages en række interessante konklusioner. For det første viser tabellen, at der blandt de etniske danskere er voldsom stor tillid både til beboere i nabolaget og til danskere i almindelighed. For begge spørgsmåls vedkommende angiver 90 pct. at have "stor tillid" eller "nogen tillid"³.

I øvrigt kan man ud fra tabellen udlede følgende:

1. Danskerne er generelt de mest tillidsfulde mod "egen gruppe". Dog skal man her være opmærksom på, at selvom indvandrerne og efterkommere kommer fra muslimske lande, er der ikke tale om en etnisk gruppe, men om personer fra otte forskellige oprindelseslande. Havde man spurgt om tyrkeres tillid til andre tyrkere og ikke blot til muslimer, kunne man forvente noget større tillid.
2. Danskerne har betydeligt mindre tillid til muslimer i Danmark end til danskere i almindelighed. Mens 90 pct. af danskerne angiver at have tillid til danskerne i almindelighed, er det kun 55 pct., der angiver at have tillid til muslimer i Danmark.
3. Både indvandrere og efterkommere har mindre tillid end danskerne. Kun 75 og 72 pct. angiver at have tillid til beboerne i nabolaget, mens tallet for danskerne er 90 pct. Sammenligner man indvandreres og efterkommernes tillid til "egen gruppe" målt ved spørgsmålet om tillid til muslimer i Danmark (65 pct. og 76 pct.) er denne også lavere end danskernes tillid til danskerne i almindelighed, hvor 90 pct. angiver at have tillid. Man skal dog være opmærksom på, at denne sammenligning ikke er helt symmetrisk, da ikke alle indvandrere/efterkommere er fra samme etniske gruppe.

² En tabel med flere svarkategorier findes i slutningen af dokumentet.

³ En mere detaljeret analyse, hvor alle svar-kategorier tages i betragtning, viser dog, at danskerne har signifikant højere tillid til beboerne i nabolaget end til danskerne generelt. Dette er forventeligt, da der både vil være en tendens til, at man vælger at bo steder, hvor man har tillid til naboerne. Omvendt kan det også tænkes, at tilliden til naboerne øges, når man har boet i et nabolag igennem længere tid.

4. Indvandrere fra muslimske lande har (lidt) større (og statistisk signifikant) tillid til danskere (76 pct. har tillid) i almindelighed end til muslimer i Danmark (65 pct.). Det samme er ikke tilfældet for efterkommere. Efterkommernes har samme tillid til muslimerne i Danmark som til danskere i almindelighed.

5. Efterkommerne er den eneste gruppe, som ikke har mere tillid til danskerne i almindelighed end til muslimer i Danmark.

6. Den tillid man tror andre har, er væsentligt lavere end den tillid, de selv angiver at have. Dette gælder for alle grupper, og både i forhold til egen gruppe og i forhold til anden gruppe.

- Danskere tror, at andre danskeres tillid til muslimer er lavere, end den tillid danskerne faktisk angiver

- Danskere tror, at muslimernes tillid til danskerne er lavere, end den tillid muslimerne angiver at have til danskerne i almindelighed

- Indvandrere/efterkommere tror, at muslimernes tillid til danskerne i almindelighed er lavere, end den muslimerne faktisk angiver at have

- Indvandrere/efterkommere tror, at danskernes tillid til muslimer er lavere, end den danskerne faktisk angiver at have.

7. Forskellen mellem den tillid danskerne angiver at have til muslimer (55 pct. tillid), og den muslimerne forventer danskerne har til muslimer (26 pct. tillid) er på **29 pct.-point**.

Forskellen mellem den tillid indvandrere og efterkommere angiver at have til danskerne (76-78 pct. tillid), og den tillid danskerne forventer muslimerne har til danskerne (21 pct. tillid) er på **55-57 pct.-point**. Danskernes fejlvurdering af muslimernes tillid, er med andre ord væsentligt større end den anden vej rundt.

Forskellen mellem den "forventede" og den "faktiske" tillid kan skyldes to forskellige mekanismer. Den ene fokuserer på fejl-perceptioner, som delvis er medieskabte, og den anden forklaring kan kaldes "behage-bias", hvor respondenterne giver det svar, som forventes at være det socialt mest acceptable svar.

Med hensyn til det første kan skævvridning i medierne, hvor der hyppigt fokuseres på konflikthistorier, betyde, at eksempelvis danskernes opfattelse af muslimernes tillid til danskere i almindelighed afspejler tv-indslag og andre mediehistorier med muslimer, der er meget kritiske overfor den danske samfundsmodel og danskere.

Den anden forklaring (behage-bias) er et udtryk for, at respondenterne angiver at have større tillid, end vedkommende faktisk har, fordi han eller hun opfatter det at have mistillid til en minoritetsgruppe, som værende en mere socialt uacceptabel holdning, hvorfor man ikke giver udtryk for dette overfor interviewerene. Når man efterfølgende spørges til danskernes holdning i almindelighed, ligger man ikke under for denne påvirkning, og kan svare mere ærligt.

Det er ikke muligt umiddelbart at afgøre hvilken af de to forklaringer, der er rigtige, og meget vel kan begge mekanismer være til stede, hvilket også ville forklare de meget store forskelle.

Forskellen mellem eget svar ifht. anden gruppe og forventningen til egen gruppes tillid til anden gruppe, kan bedst forklares af behage-bias. Forskellen mellem forventningen til anden gruppes tillid til egen gruppe, og dennes faktiske tillid, kan bedst forklares vha. misperceptions hypotesen. Denne skelnen er dog en smule cirkulær, da effekten af anden gruppes behage-bias og egen gruppes misperception ikke umiddelbart kan skilles ad analytisk.

Forskelle mellem lande:

I det ovenstående er indvandrere og efterkommere blevet behandlet som én gruppe, men faktisk kan der være store interne forskelle, da respondenterne kommer fra otte forskellige lande eller områder. I det nedenstående er resultaterne vist separat for disse lande. Marokko og Somalia er slået sammen på grund af en begrænset antal respondenter.

Tabel 2: Andel der angiver at have stor tillid eller nogen tillid opdelt på oprindelsesland/område

	Ex. Jugosla	Tyrkiet	Iran	Irak	Pakistan	Palæstiensere	Marokko & Somalia
Hvor stor tillid har du til beboerne i dit nabolag?	73%	76%	73%	70%	80%	76%	73%
Hvor stor tillid har du til danskere i almindelighed?	77%	71%	80%	78%	78%	80%	76%
Hvor stor tillid har du til muslimer i Danmark?	54%	72%	49%	62%	76%	79%	85%
Hvor stor tillid tror du danskere har til muslimer i Danmark?	18%	22%	20%	36%	30%	29%	37%
Hvor stor tillid tror du muslimer i Danmark har til danskere?	19%	31%	24%	43%	32%	39%	42%

Af tabellen fremgår det, at der er nogle forskelle mellem respondenter fra de forskellige oprindelseslande, selvom tendenserne er de samme. Indvandrere og efterkommere fra Tyrkiet, er den gruppe der har mindst tillid til danskerne (71 pct.). Med hensyn til tilliden til muslimer i Danmark stikker respondenterne fra ex-Jugoslavien ud. Årsagen er givetvis, at en del ikke er muslimer, og/eller er flygtet fra et fundamentalistisk islamisk styre. Respondenterne fra disse lande ligger også lavt med hensyn til den tillid, de tror, danskerne har til muslimer i Danmark.

Data og metode

Spørgeskemaundersøgelsen, som resultaterne i denne analyse bygger på, er gennemført af Danmarks Statistik i perioden 8. oktober til 2. december 2007. Undersøgelsen er gennemført blandt indvandrere og efterkommere fra de muslimske lande, hvorfra flest muslimske indvandrere er kommet til Danmark. Det drejer sig om: Tyrkiet, ex-Jugoslavien, Iran, Irak, Pakistan, Palæstina, Marokko og Somalia. I undersøgelsen er unge under 22 år overrepræsenteret for med større statistisk sikkerhed at kunne undersøge forhold, der vedrører de unge indvandrere og efterkommeres uddannelse. For at sikre at analyserne er repræsentative, er der i tabelleringer anvendt en statistisk vægt, der tager højde for denne designede skævhed i stikprøven. Svarprocenten i analysen er for danskerne på ca. 81 pct., for indvandrere og efterkommere er den på 65 pct. Dette har resulteret i en nettostikprøve bestående af 1.082 etniske danskere, 1.215 indvandrere og 488 efterkommere. Undersøgelsen er gennemført som en kombination af telefon og internetinterview.

Konklusion:

Tillid opfattes af mange samfundsforskere i dag som et af det helt afgørende træk ved et samfund. Der fokuseres ofte på indvandringens betydning for tillid, da man ofte ser, at mennesker har mere tillid til personer, der ligner dem selv. Da Danmark har været et meget homogent land, og ligger højt placeret med hensyn til tillid mellem individer, er det interessant at se på, hvorledes indvandringen kan påvirke tilliden.

På baggrund af undersøgelsen resultater kan man konkludere, at:

Både indvandrerne der deltager i undersøgelsen og danskerne tror, at den anden gruppe har mindre tillid til dem, end den anden gruppe rent faktisk angiver at have. Eller med andre ord: Ali har mere tillid til Svend end Svend tror, og Svend har mere tillid til Ali end Ali tror.

På basis af resultaterne må man dog konkludere, at Indvandringen alt andet lige vil medføre noget mindre tillid i den danske befolkning som et hele. Årsagen til dette er dels, at danskerne har mindre tillid til muslimske indvandrere end til danskere i almindelighed, og dels at de adspurgte indvandreres tillid - både til danskere i almindelighed og til muslimer - er mindre end tilliden danskerne har til hinanden.

Begge grupper undervurderer den tillid har fra den anden gruppe, men danskerne undervurderer i langt højere grad tillid til danskerne blandt muslimer, end indvandrere/efterkommere undervurderer graden af tillid blandt danskerne i forhold til muslimer.

Appendiks:

		Danskere	Indvandrere	Efterkommere
Hvor stor tillid har du til beboerne i dit nabolag?	Tillid	89,9%	74,9%	72,4%
	Hverken tillid eller mistillid	8,3%	19,6%	21,0%
	Mistillid	1,8%	5,5%	6,6%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%
Hvor stor tillid har du til danskere i almindelighed?	Tillid	89,6%	75,5%	78,0%
	Hverken tillid eller mistillid	8,6%	18,2%	15,2%
	Mistillid	1,8%	6,2%	6,8%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%
Hvor stor tillid har du til muslimer i danmark?	Tillid	55,4%	65,2%	76,3%
	Hverken tillid eller mistillid	24,7%	23,1%	17,7%
	Mistillid	19,9%	11,7%	6,0%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%
Hvor stor tillid tror du danskere har til muslimer i danmark?	Tillid	18,4%	26,0%	26,7%
	Hverken tillid eller mistillid	22,1%	26,9%	27,1%
	Mistillid	59,5%	47,2%	46,2%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%
Hvor stor tillid tror du muslimer i danmark har til danskere?	Tillid	21,3%	34,2%	27,8%
	Hverken tillid eller mistillid	22,6%	28,9%	34,9%
	Mistillid	56,1%	36,9%	37,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%